

Om telegrafstationen i Ribe

Af Søren Mulvad

Anlægget af et net af telegrafledninger henover Europa revolutionerede den hastighed, hvormed nyheder kunne udbredes. Fra at landets lokalaviser tidligere havde bestået af den ene avis' aftryk efter den anden, kunne der hurtigt efter telegrafstationernes åbning i provinsbyerne, bringes helt friske nyheder fra Europas fjerneste egne til enhver dansk provinsbys presse. Her et kort rids af de første år med telegrafstationen i Ribe.

Telegrafien etableres i Ribe

Ønsket om at kunne meddele sig på længere end høre- og seafstand af hinanden har mange steder i verden afstedkommet sindrige opfindelser fra signalhorn, røgsignaler, bavnebål, og brevdUER til fløjtesignaler. Da elektriciteten i midten af 1800-tallet muliggjorde kraftoverførsel over lange afstande, blev telegrafi, som er et græsk ord og betyder »fjernskrift«, en mulighed.

De tidligst kendte forsøg med elektrisk telegrafi blev gjort i Spanien i 1795, og efter mange begyndervanskeligheder udbredtes telegrafnettet derefter over store dele af den kendte verden. Rusland lod en linje trække igennem fra Petersborg til Omsk i 1858 og fortsatte den derfra til Stillehavskysten. Fra England lykkedes det at trække et kabel gennem Atlanterhavet til Amerika ligeledes i 1858. Den en gang så kendte science-fiction forfatter Jules Verne var om bord på skibet, som lagde kablet ud, og han skrev be-

gejstret om begivenheden, der havde været enormt kostbar.

I Danmark kan vi prale med, at uden H. C. Ørsted var telegrafien næppe kommet i gang, og Danmark kom til at spille en rolle som stormagt inden for telegrafien igennem 50 år, og var årsag til det første danske multinationale selskab, Store Nordiske.

Telegrafien på hjemlig grund opstod, ligesom i adskillige andre europæiske lande,

Telegrafist med morseapparat 1863. Bringes med til-ladelse fra »Museum für Kommunikation«, Frankfurt am Main.

i tæt samarbejde med jernbanerne. Den første jernbanelinje i kongeriget (men ikke i de danske hertugdømmer), blev bygget mellem København og Roskilde, og den første telegraflinje blev af regeringen i 1852 besluttet anlagt langs jernbanelinjen, der da var fortsat til Korsør. Telegraflinjen fik sit udgangspunkt i Helsingør, fordi den engelske regering havde lagt pres på den danske med den hensigt, at engelske skibe skulle kunne meddele telegrafisk til deres rederier, når de passerede indsejlingen til Øresund.

Hovedlinjen var oprindeligt Helsingør - København - Korsør - Odense - Fredericia - Hamborg. Kablerne var på plads, og anlægget blev åbnet for offentligheden i 1854. Den danske Statstelegraf blev ledet af direktør Peter Faber, (ja, det var ham, der skrev »Den Gang jeg drog af Sted«) som havde 35 mand i sin stab.

I årene derefter udvidede man linjenettet. I 1861 blev det Vestjyllands tur til at få telegraflinjer og -stationer. Den 8. december 1859 vedtog rigsdagen »Lov angående Udvidelse af Statstelegraphen« fra København, gennem det sydlige Sjælland, Møn og Falster til Lolland, og fra Flensborg over Tønder og Ribe, og – om muligt – til Lemvig. Skulle der blive midler til overs af den bevilgede sum, kunne man anvende dem til at fortsætte til Frederikshavn og Skagen, stod der i loven.

Ribe Stifts Tidende, som altid var på pletten med nyheder, meddelte den 18. april 1861 sine læsere: »En Del (1380 Bundter) Telegrafråde er ankommen hertil fra England.« Kort og præcist. Læserne i Ribe By havde formodentlig allerede kendskab til, at der skulle anlægges en telegraflinje gennem byen med tilhørende lokal station.

Arbejdet med at trække luftledningerne og i det hele taget anlæggets udvikling blev derefter fulgt af den årvågne redaktør på avisen. Redaktøren var i disse år overlærer Niels Eduard Riis ved Ribe Katedralskole. Allerede den 17. september samme år kunne han meddele:

»Telegraphen er nu fra Flensborg over Husum, Bredsted og Tønder ført hertil, og i går Middags telegraferedes, for at prøve luftledningen, herfra til Flensborg og Kjøbenhavn. Når Linjen vil blive åbnet for Publikum er os ubekjendt.«

Telegraflinjen sluttede i bager Aagaards baghus, som lå i gården til den nuværende postadresse Overdammen 3. Telegrafdirektør Peter Faber var selv til stede, da forbindelsen blev sluttet og han afsendte de første to telegrammer fra den nye station. En ung mand, Harald Laurids Engberg, som var sat i kost hos bageren under sin skolegang på Ribe Katedralskole, skrev senere i sine erindringer:

»Jeg stod og så på, det første Telegram blev afsendt af selve Telegrafdirektør Peter Faber – en lille tyk Mand, der var berømt som Digter. ... Jeg så på ham med Beundring, husker så tydeligt, han sad på et Bord og sagde til sin Hjælper: »Telegram Nr. to skal være til min Kone; sig hende, at Rejsen gik heldig, og at jeg har det godt!««

Telegrafstationens bestyrer

Peter Faber kunne selvfølgelig ikke selv varetage telegrafstationen i Ribe, men da han formodentlig havde kontakt til alle uddannede telegrafister i landet, bekymrede det ham ikke, at stationen til en begyndelse var uden bestyrer, han skulle nok finde én, og det gjorde han.

Det blev Severin Aurelius Grønbech-Faurschou, som var født i Haderslev 1830, uddannet telegrafist og som havde haft ansættelse i Flensborg fra 1860. Denne fortæller selv i sine erindringer:

»Året efter (1861) kaldte han [det vil sige generaldirektør Faber] [telegrafisk] på mig fra Ringkøbing og spurgte, om jeg havde Lyst til en af de nye Vestkyststationer.

»Ja Tak, det har jeg rigtignok.«

»Hvilken da?«

Jeg ville bede om Ringkøbing, men en Telegrafist, som stod ved Siden at mig, sagde meget venligt: »Du er et Fæ, tag Ribe.«

Så bad jeg om Ribe og fik den. Der var ikke Tale om at blive indsat eller deslige. Faber gav mig blot nogle Penge og sagde:

»Tag så til Ribe. Stationen finder De nok. Nøglen ligger hos Bageren.«

Så rejste jeg og havde ingen Vanskelighed ved at finde [telegraf]Stationen.«

Generaldirektørens afslappede måde at ansætte og indsætte personale på kunne være vanskelig at håndtere for en nyansat person, som befandt sig i en ny by for første gang. Faurschou klarede sig uden problemer. Telegrafstationen var etableret med det nødtørftigste materiel, men den ansatte måtte selv lade sine møbler og ejendele sende fra Flensborg til Haderslev med en skipper. Fra Haderslev indtraf tingene kort efter ad landevejen med en fragtkusk. Der var nu enkelte begyndervanskeligheder at overvinde. Faurschou skriver selv:

»Et Bud var der ikke, en Rengøringskone heller ikke. Linie og Lokalbatterier med Svovlsyre og Brunsten stod omkring på Gulvet. Jeg havde aldrig set noget lignende – et Batteri nemlig. En hel Pakke med man-

geårige [lov]Skrivelser og Cirkulærer lå på Bordet. I dem havde jeg Læsning nok for en Måned. Men Tjenesten var til visse ikke streng.«

Grønbech-Faurschou fandt sig til rette og opnåede hurtigt en populær status i den gamle stad.

Flere ældre ripensere har nævnt Grønbech-Faurschou i deres memoirer, hvoraf skal anføres et par stykker:

»Peter Faber skaffede os en flink Telegrafist, Faurschou, som blev på Pladsen i mange År; han fængsledes for resten 29. april af Tyskerne for sin Dansksindetheds Skyld.«

Således skrev ovennævnte Harald Engberg.

Også den gamle stads miskendte søn, Jakob A. Riis, en søn af Ribe Stifts Tidendes redaktør, skrev et stykke i sin erindringsbog om barndomsbyen om telegrafien og den unge telegrafist Faurschou:

»Mens jeg var dreng blev telegrafrådene til byen trukket hen igennem det flade landskab. Det var om sommeren. Og i begyndelsen af efteråret lå der morgen efter morgen mængder af døde kystfugle under ledningerne. Man troede længe, at elektriciteten havde ristet dem til døde, når de hvilede på ledningerne; men efterhånden fandt man ud af, at deres flyvehøjde netop passede i disses højde, og at de simpelt hen var fløjet imod dem.«¹

Om telegrafbestyrer Faurschou skrev han:

»[Telegrafisten] var ankommet til den gamle by, da telegrafrådene nåede frem til os. Han var en ensom, indesluttet mand med forkærlighed for lange ture i landskabet. På

en af disse ture sluttede en hund sig til ham med hengiven kærlighed. Telegrafisten havde en idé om, at en velopdragen hund skulle følge i sin herres hæle. Da han ikke kunne få hunden til det, holdt han den altid halv-sulten og satte et kødstykke fast på sin stok, når han gik ud. Hunden fulgte ham så uden at se hverken til højre eller venstre med øjnene stift rettede mod kødet. Han var en meget høj og benet mand, som kunne se over et seks-fods plankeværk uden at stå på tæer, og parret var yderst bemærkelsesværdigt. Vi døbte ham naturligtvis »Knoglen.«²

Til trods for ovennævnte udsagn meddelte forfatteren Tom Buk-Swienty i sin biografi af Riis, at «[Telegrafisterne] i Amerika kaldte sig selv »Ridderne af nøglen« og beherskede et håndværk, som var mystisk for de fleste, og som i særdeleshed for en ung mand fra Ribe, hvor man end ikke havde en telegraf, må have været synonymt med grænseoverskridende teknologi, ... og ... Riis ... følte sig tiltrukket af ny teknologi.»³

Riis selv nærrede ikke stor ærbødighed for telegrafhjemmeligheden, hvilket stemmer udmærket med, hvad Faurshou selv skrev.

Den 17. oktober 1861 meddelte den lokale avis, Ribe Stifts Tidende:

»Telegraphstationen her i byen i Bager Ågårds Gård i Grønnegade er nu fuldstændigt indrettet og forsynet med de nødvendige Apparater, og vil efter forlydende blive åbnet til Afbenyttelse den 1. november.«

Dette kom til at passe. Den 31. november indrykkede telegrafbestyrer Faurshou en bekendtgørelse om, at stationen »ifølge Ordre fra Telegrafdirektøren« var åbnet til publikums afbenyttelse hver søgnedag fra 9 til 12 om formiddagen og hver eftermiddag fra 14

til 19. Om søndagene var der åbnet mulighed for, at telegrafpersonalet kunne gå i kirke, hvorfor stationen kun havde åbent om eftermiddagen fra klokken 14 til klokken 19. Avisen fulgte op på nyheden med en trelinjet notits, som fortalte læserne det samme, som annoncen havde sagt.

Der må have været nogen snak om det nye fænomen i byen, især har man måske været i vildrede med taksterne for benyttelse af de nye linjer, for Faurshou lod kort efter indrykke en bekendtgørelse med disse samt besked om, at der gennem telegrafen var åbnet mulighed for at standse allerede afsendte pengebreve, rekommanderede breve og postanvisninger.

Der var ikke meget at bestille på stationen de første år ud over at sætte sig ind i lovstoffet, der altså lå i dynger og ventede. Riis skrev, at telegrafbudet kunne møde én på gaden og følge med hjem for at se reaktionen, når telegrammet blev brudt. Han kendte indholdet fra før den skrevne blanket blev forseglet, og han havde god tid!

Til trods for den ringe trafik på linjen, kunne stationsbestyreren ikke selv tillade sig at bringe telegrammer ud, ligesom han heller ikke selv kunne besørge renholdelse af stationens lokaler. Det var formodentlig gået ud over omdømmet, om byens borgere vidste, at manden selv lå på knæ med skurebørste i hænderne. Der blev behørigt lejet arbejdskraft, selv om det ikke syntes strengt nødvendigt, set med nutidens øjne.

»Da jeg imidlertid snart fik en Skrædder til Bud, medens Konen gjorde rent, havde jeg Herredage og var meget glad ved min Tilværelse,« skrev telegrafisten selv.

Rent tjenstligt meddelte Faurskov i sit

først afsendte telegram til direktionen allerede den 3. november 1861, at urmager Schultz var ansat som bud ved stationen, og » ... Manden tegner til at blive rigtig flink. Den for Bude reglementerede Kaskjet udbedes Stationen tilsendt.«

Imidlertid gik det ikke så hurtigt med lejekontrakten hos bager Aagaard. Bageren udleverede først kopi af lejekontrakten den 5. februar 1862.

Riis' beskrivelse af telegraf Faurshou synes nu ikke helt at holde stik. I Faurshous egen beretning om sin indsats i Ribe og hans senere genvordigheder med prøjserne under krigen 1864, stifter vi bekendtskab med en forslagen og vittig herre. Dette skudsmål har også andre givet ham.

Han var heller ikke specielt ensom i den gamle stad. Som en ny mand i en hidtil ukendt stilling havde han næppe vanskeligt ved at hævde sig iblandt det gode borgerskab.

Han indgik ægteskab med plejedatteren i et af byens anseligste købmandshuse. Den 15. januar 1865 blev han gift med den 14 år yngre Anna Petersen, plejedatter af købmand Quedens. Hun var ligesom sin mand født i Haderslev. Forloverne var foruden købmanden selv, adjunkt Trugaard, og vielsen blev fornemt forrettet i brudens hjem og ikke stillet til skue for offentligheden i kirken. Der kom fire børn ud af ægteskabet, Karl, født 1866 (død 1870), Jens, født 1875, Jean, født 1876 og Margrethe Elisabeth, født 1878. Familien boede – i hvert fald en tid – til leje hos en købmand, Rasmus Gregersen, der ejede et hus Hundegade nummer 17 og telegrafistens havde to udenbys skoledisciple i kost og logis, således som det var almindeligt

i Ribe. Ribe Katedralskole var eneste mulighed for et stort oplands sønner for at opnå adgang til en højere uddannelse. Til familiens opvartning holdtes to »tjenestetyende«, som de benævnes i folketællingen 1880.

Familien flyttede fra Ribe til Ålborg, samtidig med, at telegrafstationen i 1883 blev underlagt postvæsenet.

Der knytter sig en pudsig anekdote til familiens flytning fra Ribe. Nogle af den lille piges veninder havde med sorg oplevet, at én af deres midte rejste bort, og Johanne Fraas (Edelberg) skrev i sine memoirer:

» ... Agnete (Quedens) og jeg havde været på vej til Ålborg for at besøge Elisabeth Faurshou, der var flyttet derop. Efterhånden blev vi dog trætte og slog af på foretagendet, så vi i stedet ville besøge Agnetes kusine i Kolding, men vi nåede kun til Trøjels Knæ, ... «

Pigerne har da været seks – syv år gamle.⁴

Telegrafstationen under krigen 1864

En af den gamle stads markante damer, Emma Reinsholm, en plejesøster til ovennævnte Jacob A. Riis, fortalte i et par korte erindringsglimt om Ribe under krigen 1864 til Ribe Katedralskoles elevblad:

»Telegrafist Faurshou udviste også Mod en Dag. Tyskerne fordrede naturligvis Telegrafapparaterne udleverede. De fik to; men Manden havde tre; og da man i Løbet af Dagen ikke kunne begribe, hvordan man her i Byen vidste Besked om både det ene og det andet, vakte Fjendens Mistanke. Soldaterne gik til Telegrafstationen, hvor det tredje Apparat var i lystig Virksomhed. Dette blev straks indstillet og Faurshou taget under Forvaring, ført op på Greisens Hotel,

En besøgende paa Telegraphstationen lærer sig mod Contactnøglen og lader saaledes en Depeche gaa i Stihed.

En Besøgende paa Telegraphstationen lærer sig mod Contactnøglen og lader saaledes en Depeche gaa i Stihed.

Depechen ankommer paa en fjern Station.

Depechen ankommer paa en fjern Station.

Fritz Jürgensen: Tegninger.

og man fortalte Mand og Mand imellem, at han havde fået Lænker på. – Det var måske overdrevet, men Sagen var i og for sig slem nok for Manden.«

Det er så heldigt, at Emma Reinsholms hukommelse suppleres på bedste måde af telegrafbestyrer Faurschous egne optegnelser om sine oplevelser under denne krig.

Han fortæller, at der fra centralt hold blev givet ordre til, at alt apparatur skulle sendes til København, hvilket besørgetes af en artillerikaptajn Münster. Ripenserne gjorde imidlertid »kvalm«, som han fortæller, så han ansøgte om at få stationen sat i funktion igen, hvilket skete. Han udlovede en dusør på fire rigsdaler til borgerne, når der kunne meldes noget af militær interesse, som Faurschou kunne videretelegrafere, eller

hvis der var fjender i anmarch, så han kunne nå at demontere stationen og redde apparaturet. Han fortæller, at han måtte af med dusøren adskillige gange, men det lykkedes på denne måde længe at redde apparaterne fra fjenden. Et prøjsisk detachement mente dog en gang at have gjort en god fangst, idet de mødte op og forlangte stationens batterier udleverede. Faurschou måtte afgive dem, men fik senere at vide, at syren i batterierne var skvulpet over under transporten til Kolding, og træbunden i hestevognen var nærmest ædt op af den. I Kolding havde man léet af den ivrige kaptajn. Faurschou havde gemt yderligere et batteri under en stak gamle aviser, og da han efter besøget af prøjserne gik op i Ribe Domkirketårn og noget senere derfra så dem marchere ude ved

Kalvslund, kunne han roligt gå ned og skrue sine sager sammen og telegrafere videre, hvad der var passeret. Senere kom dog atter en udsendt deling militær, som molesterede stationen, savede dørene itu, flåede bordpladerne af og rev alle tråde over. Faurschau blev naturligvis bange, da han så maløren, og få minutter efter stod prøjserne atter i lokalet og belagde ham med arrest. Sammen med stadens borgmester, herredsfogden og endnu et par borgere blev han sat under bevogtning, og en befalingsmand forhørte ham. Under forhøret blev et fundet telegram forevist med besked om, at »telegrafering bag fjendens ryg straffes med døden!« Faurschau havde på det tidspunkt lommerne fulde af kompromitterende telegrammer, som han skaffede sig af med ved at bede om at komme »på das,« hvor han lod dem forsvinde ned i tønden. Senere blev fangerne via Skodborghus ført til Kolding, hvor de fik en rimelig behandling, formedelst de selv betalte en restauratør for at bringe dem føden. Faurschau skrev senere til direktør Faber:

»Hvor meget jeg end beklager at måtte forvolde Statstelegrafen denne udgift, tre rigsdaler daglig i diæter under fangenskabet, har jeg dog intet at bebrejde mig med hensyn til de omstændigheder, som har hidført samme. Jeg har siden ottende februar ikke været sikker for fjenden, og har dog næsten uafbrudt holdt stationen i gang, og måske derved bidraget ikke lidt til fjerde (danske) divisions fuldstændige sikkerhed. ... At jeg endelig blev attraperet, var noget, der ikke kunne undgås, og da man ved min arrestation stillede mig valget: enten at udlevere apparater og telegrammer eller blive ført bort, kunne jeg ikke et øjeblik være i tvivl om valget.«

Under fangenskabet måtte ripenserne kun bevæge sig udenfor det private hus, hvori de var internerede under følgeskab af to »profosser« [fangevogtere], men de købte sig fri for det lidet smigrende selskab ved at forære dem nogle cigarer dagligt. Efter en måneds forløb blev der aftalt våbenstilstand, og de internerede fik lov at vende hjem til Ribe igen. Faurschau var da endnu iført sin telegrafbestyreruniform, hvorfor de prøjssiske soldater i Koldings gader anså ham for en af deres egne officerer, og salutede, mens vognen passerede.

Ved tilbagekomsten til Ribe efter 90 dages fravær, fandt Faurschau en østrigsk telegrafist, som betjente stationen, hvilket havde været vanskeliggjort af, at Faurschau have foranlediget falske jordforbindelser fra alle master i den sydgående luftledning indtil én mil fra Ribe.

Østrigeren havde opdaget nummeret og var rasende.

Denne begivenhed har imidlertid to forklaringer, idet Jacob Helms, Ribe Domkirkes minutiøse historiker, fortæller følgende om den:

»Da jeg om formiddagen den 6. April kom hjem fra Skolen, havde jeg allerede hørt, at der nylig var kommen en Afdeling østrigsk Infanteri og ungarske Husarer til byen. Men højst overrasket blev jeg alligevel, da jeg snart efter oppe fra mit Kvistværrels Vinduer så en Del at Soldaterne med Økser i Hænderne ile fra Sønderport noget ud ad Tøndervejen og der give sig til på en Strækning med stor iver at omhugge alle Telegrafpælene og sprænge Trådene. Ja, havde det været Telegrafledningen Nord på, ville jeg jo ikke have så ondt ved at forstå det, men, Syd på, hvor Fjenden selv nu

var enerådende! Senere på Dagen fik vi dog til vor ikke ringe Morskab – det faldt det ellers småt nok med i de Tider – at vide, hvad Meningen havde været. Gennem Telegraf Nord på havde vort Militær jævnlig fået Underretninger om de tyske Troppers Bevægelser med mere. For at afbryde denne Forbindelse var det derfor, at denne Ekspedition var bleven afsendt. Men så uheldige havde de kommanderende været, at de ikke havde været klare på, hvad der var Nord, og hvad der var Syd. Da de kommende fra Haderslev snart havde fået øje på Ledningen til Tønder, havde de ikke tvivlet om, at det jo var denne, de var sendte for at afbryde. Og stort heldigere havde heller ikke den Officer været, der på samme Tid havde indfundet sig på selve Telegrafstationen for at få Apparaterne der udleverede. Telegrafist Faurschou havde da også afgivet Apparater til dem, men han havde sikret sig endnu at have et fuldstændigt Apparat i Behold. Aldrig så snart var derfor var Fjenden nogle Timer efter, igen ude af Byen, før han ved Hjælp at dette og ad den ikke bemærkede og derfor heller ikke beskadigede Ledning Nord på kunne give omstændelig Meddelelse om dette fjendtlige Besøg og om, hvad der var opnået dermed. Ikke så kort Tid derefter kunne denne Forbindelse Nord på endnu benyttes.⁷

Kort efter kom der besked fra direktør Faber, at der var bevilget både lønning og dagpenge til ham under fangenskabet, så dette medførte ham ikke privat tab.⁶

De fredelige år

Efter de turbulente krigsår oprandt en længere periode med normale funktioner for telegrafstationen. Stationen flyttede på et

ubestemmeligt tidspunkt til Ribe Banegård, hvor den befandt sig indtil 1. oktober 1883, hvor den blev lagt under postvæsnets ansvarsområde og kom til at stå under postmester Wolffs ledelse. Grønbech-Faurschou blev samtidigefters eget ønske forflyttet til Ålborg. Den lokale avis bragte en kort notis om sagen, hvori tilføjedes en del rosende ord om telegrafistens popularitet og gode omdømme.⁸

- 1) Jacob A. Riis: Den gamle by, 2. udgave, 2007, side 103
- 2) Sst. Side 54 f.
- 3) Tom Buk-Swienty: »Den ideelle amerikaner«, 2005, side 136.
- 4) Johanne Edelberg: »Tulles Ribe«.
- 5) Ripenserbladet, bd. 1 p. 120
- 6) Reiffenstein-Hansen, side 67ff.
- 7) Fra Ribe Amt 1904, side 8f.
- 8) Ribe Stifts-Tidende 18. september 1883

Anvendt litteratur:

- Andersen, Eva Wistoft, m.fl.: »Den store søslange.« Post og Tele Museum 2004.
 Buk-Swienty, Tom: »Den ideelle amerikaner.« 2005.
 Fra Ribe Amt, (Årbog) 1904 side 9.
 Fra Ribe Amt, (Årbog) 1977, side 525.
 Mengel, Pierre: »Dansk telegrafis Pionertid 1850-1875.« Statens Telejeneste 1990.
 Riis, Jacob A.: »Den gamle by.« 2007
 Reiffenstein-Hansen, C.: »Skikkelser og Skæbner. Brogede Blade af telegrafstatens Historie 1854-1927.« Korsør 1929
 Posthuse i Nørrejylland, en registratur. 1996.

Søren Mulvad, Varming Vesterby 9, 6760 Ribe. Født 1948. Lærer. Har tidligere skrevet artikler i Fra Ribe Amt, Seem Sogns historie 1997, en lang række artikler i ugeblade og tidsskrifter, samt flere teaterstykker for børn og voksne.